

Пуковник **ВАСИЛИЈЕ НИКОЛИЋ**

ФОРСИРАЊЕ РЕКЕ ИЗ ПОКРЕТА

Форсирање реке из покрета увек је претстављало веома сложену тактичку радњу, која је захтевала солидну организацију припрема, детаљно планирање и стваралачко руковођење борбом. Форсирање из покрета, све до завршних операција Другог светског рата, сматрало се као изузетан вид форсирања, који је изазивао и приличан ризик.

У условима евентуалног атомског рата и обимне примене ратне технике, форсирање из покрета постаје нужност и једино сигуран начин форсирања. Оно је природни одраз велике брзине и непрекидности савремене операције. Ово ће поготову важити за мале армије, које ће силину наоружања и технику морати делом да надокнаде брзим покретима и применом изненађења. Према томе, изненадна појава, брз прилаз реци, широк фронт прелаза, почетак прелаза чим јединице стигну, коришћење најразноврснијих средстава за прелаз, силовит удар и енергично наступање после преласка, јесу битне карактеристике форсирања из покрета, које често искључују једна другу. Отуда, ни све данашње теоретске поставке и гледишта о овом питању нису довољно разјашњена, нити потпуно усвојена. Разлог томе је двојак. Прво, с обзиром на свој досадашњи споредни значај, форсирање из покрета никада није било детаљно теоретски разрађено, нити је пак праксом било довољно поткрепљено. Други разлог је покушај да се жива стварност и изразита динамичност ове тактичке радње подвргне прописима, одредбама и утврђеним нормама досадашњих схватања о форсирању река, што је веома тешко а делом и погрешно. У оквиру овога чланка изнећу лична гледишта на неке проблеме форсирања из покрета онако како мислим да би их требало схватити и третирати у светлу савремених услова.

Одмах, на почетку, треба напоменути да се усвајањем поставке о приоритету форсирања из покрета не може категорички искључити ни форсирање из непосредног додира. Све ће зависити од услова који буду владали на бојном пољу и општих могућности зараћених страна. На пример: ако ни једна ни друга страна не располажу нуклеарним наоружањем; ако форсирање из покрета не успе; ако се ради о каснијим периодима рата и др., онда су то све услови и ситуације које ће дозвољавати и форсирање из непосредног додира. У том слу-

чају досадашње теоретске поставке о форсирању из непосредног додира, морале би претрпети извесне измене и саобразити се конкретним условима сваке армије.

*
* *

Полазећи од општег захтева, да река као препрека не сме да смањи темпо операције или брзину покрета трупа, то се и форсирање из покрета може изводити под два различита услова:

— из гоњења, боље рећи наступања, када су непријатељске снаге на сопственој обали растројене и потучене и када принудно отступају преко реке. Може бити да појам форсирање из гоњења није најсрећнији (јер је и сам класични појам гоњења за дискусију); међутим, овде то није битно. Углавном под овим појмом треба схватити форсирање као наставак успешно спроведених нападних дејстава. Мале армије које ће бити принуђене да воде одбранбена дејства, нарочито у почетној фази рата, неће бити често у ситуацији да изводе оваква форсирања. У каснијем периоду рата, када снага агресора почне да малаксава, овај начин форсирања доћи ће више до изражаја;

— из подилажења, када на властитој обали нема непријатељских снага и када сопствене трупе подилазе реци из дубине. При овоме, на властитој обали — у непосредном додиру са непријатељем — могу се налазити слабији делови, који у току форсирања примају улогу заштите форсирања. Уколико таквих снага нема, тада њихову улогу примају предњи (осигуравајући) делови јединице која врши форсирање. Овакав начин форсирања и савлађивања водених препрека биће веома чест, нарочито у условима када широки маневар и изненадна појава буду основна предност. Савлађивање многих река од стране наших дивизија у току 1943 и 1944 године (Неретва, Дрина, Лим, Босна и др.) најбољи је доказ тачности овог тврђења.

Без обзира да ли се форсирање врши као наставак гоњења, односно наступања или из подилажења, организација и припрема форсирања претставља централно питање од чијег правилног решења увелико зависи успех целог форсирања.

Форсирање није никада било циљ само себи. Оно је само део — пресек ситуације — или почетна фаза једне нападне радње чији је циљ далеко преко реке. Према томе у основи планирања нападне радње — операције — леже и основе организације и планирања самог форсирања. Основна замисао за форсирање из покрета створена је заједно са општом замисли нападне операције или тактичке радње. Та замисао и припрема за њено извршење, све се више детаљишу и све више добијају своја конкретна решења, уколико се борбени поредак јединице више ближи реци и уколико команда јединице више располаже прецизним подацима о земљишту, реци, прилазима ка њој, организацији непријатељске одбране о тактичкој ситуацији елемената свог борбеног поретка и сл. Уколико организација и планско извођење буде прецизније, реалније и усклађеније са стварном

борбеном ситуацијом, утолико ће и форсирање из покрета ићи брже, без застоја и са много мање ризика. Дакле, уколико се жели већа брзина утолико је нужна детаљнија организација припрема и планирања. У противном може доћи до нагомилавања трупа и технике на реци, а то би неминовно довело до тешкоћа. Бројна техника која треба да повећа брзину и темпо форсирања, претворила би се у своју супротност и носила би у себи клицу неуспеха не само форсирања, већ и извршења општег задатка и циља операције. Због тога треба увек имати у виду да форсирање из покрета мора бити солидно припримљено и детаљно планирано.

Због важности овог питања размотрићемо како га треба решавати при форсирању из гоњења а како при форсирању из подилажења.

Идеја за гоњење рађа се још у току извођења нападне акције, а с њом и замисао за форсирање ако се на правцу дејства налази река. За остварење те идеје, командант још пре почетка гоњења, предузима извесне мере; покреће поједине елементе борбеног поретка и сукцесивно са развојем ситуације отпочиње да формира поједине елементе свог будућег борбеног поретка за гоњење. Формирајући поједине елементе борбеног поретка (предњи одред брзе јединице, гонећи одред) командант прецизира и њихове задатке. Према задацима одређује ојачања и борбену технику потребну за извршење намењеног задатка. Самим тим он већ решава поједина питања форсирања, а нарочито употребе инжињерских јединица и понтонирских средстава. Ако се појединим елементима борбеног поретка, постави задатак захватање тачно одређених непријатељских прелаза или прелаз реке на одређеном месту, тада се такви елементи ојачавају понтонирским снагама и средствима већ према карактеру задатка. Ово одмах условљава и привлачење јединица и паркова ка местима распореда елемената борбеног поретка. Не може се прецизирати када ће целокупни борбени поредак за гоњење бити готов, јер ће се поједини његови елементи формирати пре почетка гоњења, док ће се други формирати тек у току гоњења (гонеће колоне). Значи, не може се прецизирати ни када ће инжињерске јединице и понтонирска средства бити придана појединим елементима борбеног поретка. Али, то треба да буде планирано тако да, када поједини елементи борбеног поретка избију на реку, у том моменту стигну и потребне инжињерске снаге и средства. Према томе, поједини елементи борбеног поретка биће благовремено ојачани снагама и средствима за извршење форсирања, док ће други те снаге и средства добити тек у току извођења гоњења или на самој реци, односно користећи се прелазима које су предњи и гонећи одреди већ устројили.

У току целог гоњења, тј. на читавој дубини од линије са које се прешло у гоњење па до реке, командант кратким наређењима прецизира опште задатке, саображавајући њихово извршење развоју ситуације. Јединицама се морају одредити отсеци прелаза а сва места прелаза бира сваки пук за себе према расположивим сред-

ствима и тактичкој ситуацији. Командант јединице мора увек водити рачуна да, и поред све жеље да се река што пре савлада, никада не сме дозволити да се створи нагомилавање трупа и технике на самој реци, јер би се непријатељу створили повољни атомски циљеви и неминовно би настале тешкоће у самом превозењу. Очито је да се поједини елементи борбеног поретка, односно поједине јединице, морају благовремено зауставити на погодним линијама и да не може бити ни говора о неком форсирању из покрета без икаквог задржавања у буквалном смислу те речи.

Сличан поступак организације форсирања биће и онда када бранилац жилавим отпором и маневром не дозвољава нападачу да пређе у гоњење, већ га присили да постепеном освајањем земљишта избије на реку широким борбеним поретком. Суштина дејства нападача, у таквом случају, састоји се у тежњи да на леђима непријатеља, користећи најразноврснија средства прелаза, пређе реку и настави дејства на супротној обали. Иако је заповешћу за напад регулисан отсек прелаза сваке јединице, ипак кад се избије на реку, ситуација може бити јако измењена. Поједине јединице, наилазећи на слабији отпор, избиће на реку пре планираног времена. Друге пак биће јаче ангажоване око уништавања опкољених непријатељских делова, треће ће избити на реку са извесним закашњењем, а често развој борбених дејстава и отпор непријатеља може учинити да јединице не избију на реку у оном распореду и на отсецима како је било планирано. Све ово условљава организацију и припреме форсирања и захтева од команди и старешина непрекидно и будно праћење ситуације и брзо реаговање на све настале промене. Командант јединице, имајући чврсто ситуацију у рукама, издаје допунска наређења и кратка упутства, јединицама које прве избију на реку, о заузимању непријатељских прелаза и њиховом бочном дејству према средњим отсецима. Истовремено упућује инжињерске јединице с понтонирским средствима на заузете речне отсеке ради устројавања нових места прелаза. Јединице које нешто касније избију на реку, упућује на места прелаза која су било освојена од непријатеља, било уређена од стране инжињерских јединица, или им, пак, додељује потребне снаге и средства ради уређивања прелаза на њиховим отсецима.

Према томе, може се рећи, да и ако се не ради неки посебни документ за форсирање, оно се ипак изводи потпуно плански, под сталном контролом команде и уз непрестано учешће команданта, путем кратких наређења, упутстава и личне интервенције појединих органа штаба.

Код форсирања из подилажења, организација и планирање примају сасвим друкчији облик. Још у рејонима концентрације створен је план форсирања, на основу карте, општих података о реци и земљишту и расположивих података о непријатељу. Тим планом потребно је:

- одредити место сваке јединице у борбеном поретку дивизије;
- поставити задатак свакој јединици;

— одредити сваком пешадиском пуку тачне отсеке прелаза и оријентирна места прелаза;

— одредити место прелаза свих осталих елемената борбеног поретка и јединица дивизије;

— одредити полазне положаје јединица и време стицања на њих;

— одредити инжињерске снаге и понтонирска средства која се придају пешадиским пуковима, и

— одредити инжињерске јединице и средства за организацију дивизиских места прелаза и време њиховог пристизања на полазне рејоне.

Овај план (који може бити дат и у виду заповести) регулише, као што се види, само у општим цртама задатке јединица и њихов поступак до избијања у полазне рејоне.

У полазним рејонима трупе треба да предане, како би се следеће ноћи могле отиснути ка реци и извршити форсирање. Преданак се користи још и за максимално ангажовање штабова и старешина, са циљем да се општи план форсирања (заповест) разради у детаље и свакој јединици поставе конкретни задаци на земљишту. Тог дана се плански извиђа река, прилази ка њој и целокупна просторија између реке и полазних положаја. Командант дивизије са командантима јединица првог ешелона и потребним бројем официра свога штаба излази на реку да би утаничили битне моменте форсирања. Целокупни тај рад команди и штабова као и старешина јединица има за циљ да се:

— утаниче места прелаза сваке јединице;

— одреди полазна линија за свако место прелаза;

— одреде зоне покрета појединих јединица од полазних рејона до полазне линије и обележе путеви за ноћна кретања;

— утаничи час поласка сваке јединице из полазног рејона и време њеног стицања на полазну линију;

— утаничи начин заштите прелаза;

— одреде путеви за излазак понтонирских паркова на реку и тачно време у коме се морају ослободити за ово;

— прецизира време и начин дотура десантних средстава до полазне линије; и

— да се организује садејство јединица бар на правцу главног прелаза, како у току форсирања тако и после прелаза реке.

Ово су само нека битна питања која се у току дана преданка у полазним рејонима морају решити. Неоспорно да ће ратна пракса захтевати решавање и многих других питања.

При организацији и припреми форсирања из покрета потребно је рећи још нешто о планирању и документацији.

Дивизија детаљно планира за своје непосредне јединице — оклопне, артиљерске, инжињерске и др. — које углавном прелазе на дивизиским местима прелаза или на местима прелаза више једи-

нице. За пешадиске пукове и њихова ојачања дивизија планира само оквирно, док детаљно планирање врше команде пукова.

Основни документ планирања напада је заповест. Пракса је потврдила да је у новим условима планска таблица прелаза компликован и сувишан документ, јер су сви елементи садржани у њој, обухваћени или заповешћу или прорачуном прелаза, или, пак, нису од неког нарочитог значаја. То значи да би по овоме остала два основна документа: заповест којом би се регулисао напад у целини и графикон прелаза којим би се регулисао читави механизам прелаза.

*
* *
*

Без обзира колико је организација, припрема и планирање форсирања детаљно спроведено, ипак не треба схватити, да ће се све одвијати по разрађеном плану, без икаквих поремећаја. Утолико пре уколико су јединице више засићене техником. Сваки застој технике свако закрчавање путева, или нагомилавање на реци, може бити веома штетно, а поготову ако непријатељ располаже нуклеарним наоружањем. Услед тога, улога старешина и штабова је прворазредни чинилац, који треба да поремећаје брзо регулише у складу с општим смерницама плана форсирања. Боље је неко возило, оруђе или чак мању јединицу „избацити из строја“ него дозволити да се поремети читав план форсирања.

Покрет јединица ка реци зависи од услова у којима се изводи форсирање.

При гоњењу, а нарочито ако непријатељ није успео да организује одбрану на супротној обали, основна тежња и најважнији задатак свих извиђачких јединица треба да буде захватање непријатељских прелаза. Иако ова могућност теоретски не изгледа лака, она се у рату често остваривала.¹⁾

И док извиђачки и предњи одреди и делови оклопних јединица журе ка непријатељским прелазима, избегавајући борбу, дотле гонећи одреди и колоне нападају отступајућег непријатеља у бок пресецају му повлачење и настоје да се на његовим леђима пребаце преко реке. Избијајући на реку гонећи одреди и гонеће колоне, користе већ захваћене или ново организоване прелазе извиђачких и предњих делова, или устројавају нове и тако постепено цела акција прераста у широко форсирање реке из покрета. Јасно је да при свему овоме инжињерске јединице и понтонирска средства морају бити на висини својих задатака и благовремено стићи на реку.

Уколико се ради о форсирању из подилажења, тј. када је непријатељ раније посео супротну обалу, покрет јединица ка реци

¹⁾ Београдски „Земунски мост“ и поред све педантности немачких пионира, пао је неоштећен у руке наших јединица. Исто тако познати мост преко Рајне, код Римингена, заузели су западни савезници неоштећен.

првенствено је условљен захтевима тајности. Из рејона концентрације у полазне рејоне трупе долазе ноћ раније. Услед релативне близине полазних рејона реци (7—15 км) и могућности евентуалног атомског удара, не морају све снаге дивизије да из рејона концентрације пређу у полазне рејоне ноћ раније. Делови мотомеханизованих јединица, који из техничких разлога неће моћи да се одмах пребацују преко реке, затим понтонирски паркови, делови позадинских јединица и установа и др., могу остати у рејонима концентрације и покрет ка реци извршити оне ноћи када се она форсира.²⁾

Уколико на властитој обали нема снага које би организовале десантна места прелаза и вршиле заштиту форсирања, тада се осигуравајући и извиђачки делови снага, који врше форсирање, не задржавају претходне ноћи на полазним рејонима, већ продужавају до саме реке на предвиђеним отсецима прелаза. Њихово избијање на реку и поседање положаја мора се завршити пре сванућа и у тајности. Потреба да се постигне тајност диктираће понекад да у састав осигуравајућих делова не уђу оклопне или сличне јединице, које би откриле присуство снага на реци.

Покрет јединица ка реци из полазних рејона временски се тако подешава да оне могу стићи и извршити форсирање и да се под заштитом ноћи може пребацити главнина дивизије на онострану обалу. Највећу потешкоћу при томе чиниће путеви, јер ће они представљати уска грла за многобројну технику. То намеће задатак да се са путева морају склонити све оне јединице које се могу кретати и ван њих.

Пешадски делови крећу у колонама, које се, приближавањем реци, постепено рашчлањавају тако да на полазну линију избију по таласима.³⁾ Други ешелон пешадских јединица креће одмах за првим пошто се он превози одмах по пребацавању првог ешелона. На тај начин све пешадске снаге дивизије налазе се у покрету ка реци, уколико више рашчлањени уколико су ближе реци. Овај једновремени и рашчлањени покрет претстављаће и најбољу заштиту од дејства атомских оруђа. Да би се ово у потпуности обезбедило старешине морају стално контролисати брзину кретања својих јединица и подешавати да на полазну линију избију по плану.

Са полазне линије први талас узима десантна средства и иде обележеним правцима на линију укрцавања. Следећи талас полази на временском удаљењу од једне туре.

Моторизовани и механизовани делови крећу се у скоковима саобразно брзини покрета пешадије, тако да на реку не смеју избити пре пешадије. Изузетак чине камиони са десантним средствима пре-

²⁾ Покрет ових снага из рејона концентрације ка реци треба добро испланирати. Нарочито што се тиче понтонирских паркова за које се у плану мора детаљно назначити час поласка, време и путеви покрета, као и време у које за њих предвиђени путеви апсолутно морају бити слободни.

³⁾ Поделу на таласе треба извршити још док се јединице налазе у полазним рејонима.

лаза који на полазну линију морају стићи бар један сат пре пешадије. Ово је неопходно време за истовар средстава и њихово сортирање и обележавање од стране јединица које уређују десантна места прелаза.⁴⁾ После камиона са десантним средствима, кретали би се амфибиска оруђа и амфибиске скеле (уколико се њима располаже). Њихов покрет треба тако подесити да на реку избију заједно са пешадијом. Покрет и пристизање понтонирских паркова треба да буду тако прорачунати да на реку стигну одмах после искрцавања првог таласа пешадије.

Превожење отпочиње чим први таласи пристигну на реку. Поставља се питање да ли одређивати јуришне групе? Иако не треба бити искључив, мислим да их не треба одређивати, јер ће се форсирање, начелно, вршити ноћу и на таквим отсечима, где не би било тако јаким објеката непријатељске одбране. Ако би, пак, ситуација диктирала њихову примену, онда би се оне пребацивале испред снага првог ешелона, а за њихов превоз користиле амфибије, уколико се њима располаже.

Чим се први таласи искрцају на супротну обалу инжињерске јединице одмах приступају организацији скелских места прелаза.

Даље напредовање од реке ка извршењу постављеног задатка је проблем који заслужује посебну пажњу. У њему је најбитније питање мостобрана и улоге другог борбеног ешелона.

Мостобрани су по многим досадашњим схватањима претстављали унапред одређене линије, које су заповешћу тачно биле фиксирани и на којима су групе морале стати. На мостобранима се приступало утврђивању и запречавању, чекао се придолазак свежих снага и одбијали непријатељски противнапади. Мостобране су образовале све јединице за себе, без обзира да ли је борбена ситуација налагала да се на њима стане и приступи утврђивању. Ти почесни мостобрани постепено су се спајали у већи мостобран према рангу јединице, све докле док се није дошло до дивизиског мостобрана. Према томе мостобран је претстављао један појам, који је несумњиво, сецкао ток напредовања нападача на супротној обали, чак и онда када за то нису постојали објективни тактички и борбени разлози. Неоспорно да су мостобрани претстављали сигурност пребачених снага, у условима форсирања из непосредног додира, када је бранилац располагао респективним снагама за одбрану реке и детаљно разрадио план одбране. Према томе у одређеном периоду развоја тактичких схватања и њиховог материјалног обезбеђења, мостобрани су били логични одраз тих услова и апсолутно нужни.

⁴⁾ Десантна места прелаза организују пешадиске јединице из састава заштите форсирања. Уколико то не би било могућно, тада се обично снаге за уређење десантних места прелаза узимају из другог ешелона. У том случају оне се заједно са десантним средствима правовремено пребацују камионима до полазне линије. Ако се десант обавља јуришним чамцима, тада се јединици, одређеној за уређење десантног прелаза, додељује потребан број инжињераца — моториста.

Данас, пак, у доба механизације армија, када је примена амфибија, хеликоптера, ваздушних десаната, атомских удара и других техничких достигнућа, условила тактику широког маневра оног који форсира и еластичну одбрану реке на широком фронту, мостобрани, у класичном смислу схватања, били би кочница и сметња брзом надирању нападача. Они би чак били и веома опасни, ако бранилац располаже нуклеарним наоружањем, јер би му омогућавали да то наоружање ефикасно употреби и да се „одлепи“ од нападача.

Ово не значи да нападач у току продирања на супротној обали, неће морати да стане, да се укопа, да одбије непријатељске противнападе и сл. Неминовно тога ће бити, али то ће бити тактички поступци нападача условљени конкретном борбеном ситуацијом, а не унапред испланирани, без обзира како ће се борба одвијати. Према томе ниже јединице (чета, батаљон, пук) не треба да се унапред вежу неким фиксираним линијама, већ да брзим продорима и тесним додиром са браниоцем теже ка заједничком циљу ка извршењу општег задатка дивизије. Да ли онда дивизија има свој мостобран? Дивизија има свој општи задатак, тј. линију на коју треба да избије. Ова линија може, али не мора, да буде дивизиски мостобран. У сваком случају она нема никакве сличности са досадашњим појмом дивизиског мостобрана, који се налазио на километар — километар и по од реке. Ако се линија општег задатка дивизије налази на таквом удаљењу од река да дивизија има простора за маневар на супротној обали онда то више није мостобран. Ако је пак та линија ближе реци и ако евентуални неуспех на њој набацује дивизију на реку и доводи је у тежак положај, онда таква линија претставља стварно дивизиски мостобран. Поставља се сада питање зашто и ниже јединице немају своје опште задатке и зашто немају право да на њима стану. Ниже јединице имају своје задатке, али се сви они завршавају на општем дивизиском задатку, на који цела дивизија треба да избије. Нема јединица које ће, у току извршења форсирања, остати негде у међупростору између реке и општег дивизиског задатка (изузев каквих бочних обезбеђења), већ све оне теже ка линији која је постављена као општи циљ напада.⁵⁾

То значи да појам мостобрана треба веома еластично схватити и да он нема много сличности са досадашњом суштином тог појма.

Ако се правилно схвати тактика продирања на оностраној обали а појам мостобрана замени са линијама на којима се евентуално мора стати, онда је веома лако схватити и улогу другог борбеног ешелона дивизије. То нису главне дивизиске снаге намењене за извршење следећег задатка, којима први борбени ешелон треба да обезбеди погодне мостобране, већ су то снаге које проширују успех првог

⁵⁾ Форсирање река у току прошлог рата наше су дивизије често извршавале без формирања икаквих мостобрана. Тако, на пример, Прва пролетерска дивизија при форсирању Дрине 1943 год. није формирала никакве мостобране ни на цвилинском пољу, ни код с. Цвилина ни чак на Крчином Брду. Исти је случај био и са Другом пролетерском између с. Бастаси и Брода.

борбеног ешелона и заједно са њим напредују и извршавају општи дивизиски задатак. Оне ће бити употребљене, пошто су прикупљеније и за одбијање непријатељских противудара, чиме ће омогућити брже продирање првог борбеног ешелона. Може бити и обратно, да први борбени ешелон одбије противнапада а други да настави продирање. Све зависи од тога које су снаге, у датом моменту, погодније за одбијање противудара а које за настављање продора.

Било би погрешно схватити из овога да јединице немају тачно прецизиране задатке на супротној обали. Јединице добијају јасне задатке, но при томе се увек разматра по неколико варијанти. Не треба заборавити да у борби нема шаблона и да се може десити да не наступи ни једна од предвиђених варијанти. Због тога улога команданта у руковођењу борбом има прворазредан значај, те ће његова непосредна оцена на бојишту бити и најреалнија одлука о употреби другог ешелона.

Из досадашњег излагања може се уочити, да при форсирању из покрета постоји неколико значајнијих момената, тежишних проблема, од којих често може зависити и успех целог подухвата. То су: заузимање непријатељских прелаза, ако се форсирање врши после успешног гоњења; избијање на реку (било предњих делова било главнине) снага које форсирају и непосредно овлађивање супротном обалом, ако се форсирање врши из подилажења. Ови моменти кризе најуспешније се паралишу силином наоружања, нарочито амфибиског, нуклеарног и ваздухопловног. Ако се не располаже надмоћношћу у овим врстама наоружања, тада садејство партизанских и територијалних јединица може да учини огромне користи и да увелико помогне да се ови моменти кризе лакше преброде.

Најважнија ствар при организацији садејства јесте: правилно изабрати објекте и одредити одговарајуће време дејства. Такви објекти могу бити непријатељски прелази, командна места, саобраћајни чворови, постројења за лансирање нуклеарног наоружања, артиљериски положаји, непријатељске резерве у покрету, па чак и поједини делови пешадиских положаја и др.

Дејство партизанских и територијалних јединица по времену, треба тако планирати да се њиме обмане непријатељ и прикрију што је могућно дуже припреме за форсирање. Према томе дејство ових делова треба да уследи: пре избијања снага за форсирање у полазне рејоне; затим када осигуравајући делови или главне снаге избију на реку; у моменту отискивања првог таласа; када отпочну покрети непријатељских тактичких резерви ради противнапада на пребачене делове; онда када нападачеви предњи одреди избију на реку ради захватања непријатељских прелаза и сл. Неоспорно да ће оваква дејства, ако се изводе у право време, и на право место изазвати приличну забуну и несигурност код непријатеља и нанети му осетне губитке.

Међутим тешко је унапред прецизирати време напада партизанских или територијалних јединица, например на непријатељске

прелазе, јер су многи пресеци времена условљени обостраном активношћу и њихово дејство треба да буде усклађено са временом избегања предњих и извијачких одреда на те прелазе, што опет не зависи само од воље и акције поменутих одреда, већ и од воље и акције непријатеља.

У свему овоме веома је важно ко организује садејство на пример дивизије и партизанских и територијалних јединица при извођењу форсирања. Садејство би начелно требало организовати у оквиру јединица старијих од дивизије. Међутим, при организацији форсирања из покрета можда би требало направити изузетак. Разлози су једноставни: широки фронт форсирања, жива динамичност ове тактичке радње, брзина извршења појединих покрета, потреба прецизности у редоследу превозења и веома тешке последице, ако непријатељ на време открије припреме за форсирање. Према томе излази да би најцелисходније било партизанске и територијалне јединице, оне које дејствују у зони дивизије, потчинити дивизији како у току припрема тако и у току извршења форсирања. Ово утолико пре, уколико дивизија форсира реку самостално.

*
* *

Поред изнетог мислим да је потребно задржати се и на питању појма и ширине отсека прелаза.

Под отсеком прелаза подразумева се просторија и део речног тока, од полазних рејона до супротне обале, на којима се изводе непосредне припреме и извршава форсирање. По ширини, отсек прелаза поклапа се са границама дејства јединице, али не и са дубином њеног задатка.

Само опште-војне формације одређеног степена добијају своје отсеке прелаза. Отсек прелаза може добити она јединица, која се појављује као организатор прелаза. Досада је преовлађивало гледање да је пук углавном организатор десантних, дивизија скелских, а више јединице скелских и мостовских места прелаза. Поставља се питање да ли употреба атомских оруђа изазива какве промене у овом погледу? Неминовно да условљава промене. Широки фронт подилажења и знатно шири отсеци прелаза физички скоро искључују могућност да, на пример, дивизија организује и прецизно планира прелазе на скелским местима на целој ширини отсека прелаза. Према томе, пешадиски пукови појавиће се, најчешће, не само као организатори десантних, већ и скелских места прелаза поготово ако се налазе на одвојеном или помоћном правцу. Команда дивизије би и даље задржала контролу и планирање на тежишту дејства, тамо где ће се поред пуковских организовати и дивизијска места прелаза. Значи, пук ће се убудуће појављивати као самостални организатор форсирања за своје јединице и терете. Изузетно, при недостатку довољних понтонирских паркова и одговарајућих путева и прилаза

ка реци, пуковски тежи терети могу се пребацивати на дивизиским или суседним отсецима прелаза.

Из изложеног јасно излази да ће и убудуће пук, дивизија и више јединице имати своје отсеке прелаза.

Ширина отсека прелаза зависи од броја места прелаза која се на дотичном отсеку организују, а тај број је условљен и зависи, како од расположивих десантних средстава, тако и у првом реду од брзине са којом се желе пребацити пешадиске снаге. Брзина превожења је обрнуто пропорционална са временом кризе форсирања. Што већа брзина то мања криза. Према томе, поред расположивих десантних средстава, непосредна борбена ситуација диктираће број десантних места на отсеку једног пука, односно дивизије. Уколико је нужно да се у првим таласима пребаце јаче снаге, тада ће и број десантних места прелаза бити већи. Ако тактичка ситуација дозвољава постепено ангажовање пешадиских јединица, тада ће и број десантних места прелаза бити мањи, јер ће други ешелони прелазити на местима прелаза првих ешелона. Досадашња пракса захтевала је да се при форсирању мора располагати са таквим могућностима, да се људство једног пешадиског пука може пребацити за 1—1,5 час. Свакако у новим условима ово се време неће моћи продужити, већ пре скратити. И ширина реке битно утиче на број места прелаза. Код ширих река где тура дуже траје, биће потребно да један пук има и два места прелаза, односно могућност једновремене организације више таласа. Код мањих река, где се за један час могу направити 2—3 туре довољно је само једно место прелаза. Исто тако ако се употребе јуришни чамци (са мотором уместо веслања), тада се још више смањује потреба за већим бројем места прелаза, те се на једном месту могу пребацити и два пука. Као што се види број десантних места прелаза не може се фиксирати, ни за једну јединицу, јер ће то увек зависити од стварне борбене ситуације и техничких могућности у сваком конкретном случају. Што се тиче скелских места прелаза, њихов број је такође условљен одређеним тактичким захтевима и техничким могућностима. При одређивању броја скелских места прелаза треба се руководити тиме да се у току ноћи на супротну обалу пребаци глањина снага дивизије, што говори да треба приближно пребацити око две трећине борбених оруђа. То значи да број скелских места прелаза зависи: од броја борбених оруђа, ширине реке, брзине превожења, количине и капацитета превозних средстава и броја часова мрачног времена.

Места прелаза се устројавају на таквом међусобном удаљењу да не буду захваћена једним ударом номиналне атомске бомбе, а то нормално износи 2—3 км. Према томе, ако се прорачуном дошло да је у једној конкретной ратној ситуацији дивизији потребно 3—4 десантна и 3—4 скелска места прелаза, тада би ширина отсека износила од 12—24 км. При овоме треба имати у виду да ће, у моменту када скелска места почну да раде, многа десантна места већ бити укинута, те и при максималном растојању и максималном броју места

ширина отсека прелаза дивизије не треба да пређе 15 км, јер би организација и командовање било јако отежано.

При форсирању реке из покрета као врло значајно поставља се и питање регулисања саобраћаја. Његов значај је условљен чињеницом да се код форсирања реке врше, начелно, ноћни покрети, јединице постепено излазе на реку све до величине једног таласа, као и због потреба промена у редоследу пребацивања преко реке, ако то борбена ситуација захтева. Због тога регулисање саобраћаја треба спровести на целој дубини од рејона концентрације до саме реке. Наравно да је тежишно и основно обезбедити регулисање саобраћаја у зони између полазних рејона и полазне линије.

Регулисање саобраћаја од рејона концентрације до полазне линије врше органи саобраћајне полиције, а од полазне линије до реке команданти места прелаза са јединицама које опслужују дотично место прелаза. При томе рокадна комуникација на полазној линији припада саобраћајној полицији.

Распоред станица за контролу саобраћаја зависиће од постојећих услова у свакој конкретной ситуацији, али, начелно, их треба постављати на излазу из рејона концентрације, на предњој ивици полазних рејона, на полазној линији и у међупросторе ових, свуда где рокадне комуникације пресецају управне.

На крају, треба рећи да у овом чланку нису дотакнута нека, исто тако, важна питања као што су: организација веза, командовање, подршка итд., а од чијег правилног решења зависи успех форсирања.
